

sem irodalomtörténeti erudíciót, sem pedig tájékozottságot az irodalmi értékek világában, amit pedig el lehetne várni az élet és ez egyetem küszöbén álló ifjaktól. Csak azt kértem, hogy pontosan, értelmesen olvassanak, lehetőleg irodalmi nyelvre fordítsák a szöveget s franciául elemezzék azt. Csak amikor a nyelv feltűnő nemtudását tapasztaltam, diktáltam fel a táblára egy negyedik gimnázista tudásának megfelelő mondatot. Az eredmény néhány örvendetes kivételtől eltekintve elképesztett s kétségbeejtett. A jelöltek, kik félórán keresztül tanulmányozhatták a szöveget, úgy nyelvtanilag, mint esztétikailag rosszul olvastak. Sokan még a *être* és az *avoir* igék jelenidejét sem tudták leírni. A legtöbben nem értették meg a kapott szöveget. Egyetlen jelölt sem birt a legelemibb verstani ismeretekkel. Ami pedig a nyelv gyakorlati s az irodalom esztétikai ismeretét illeti, néhány szerencsés esettől eltekintve, az eredmény teljesen nemleges."

Botez mgfigyeléseit komolyan vette s állandó konfliktusai voltak felettes hatóságaival. Áthelyezések, felfüggesztés és korai nyugdíjazás: ezek az egyenlőtlen harc állomásai. De a tagadhatatlanul bátor és következetes erkölcsi magatartás önmagában véve nem lehet elég. A pontosan és sokszor maradéktalanul feltárt hibák és hiányosságok okaira Botez nem tud rámutatni. Holott változtatni csak az tud, aki nemcsak a tényeket és helyzetet, hanem az okokat s javítás módját is feltárja.

Botez könyve még így, rendszertelenségében, minden céltartósságtól való mentességében, tulfinomult szellemi naivságában is beszédes dokumentuma az élettől s a modern társadalmi fejlődéstől elszakadt iskola állandó s folyton mélyülő válságának.

Csehi Gyula

EGY SZEGÉNYPÁRTI IRÓ. Irodalmi körökben tartja magát egy szó-lásmód, amely úgy mondják Hunyady Sándorról született. Lényege, s tartalma az, hogy minden író szegénypárti. Így lakónikus nyereségében ez az állítás inkább valóságosságával meglepő, mint tartalmi igazságával. Hiszen annyi író ismerünk, aki mindenképp gazdagságpárti, még ha a szegények írója is. Éppen a szegények számára készülő irodalom van tele a tündöklő és vonzó gazdagság boldogító befejezésével. Hunyady azonban aligha az ilyen eszközű író tartja szegénypárti írónak. Ha jól emlékszünk egyszer már írta is valakiről azt, hogy a szegények írója. Nos, ebben a megfogalmazásban sok állítás és tagadás szüremlik össze. Így az, hogy az illető nem tévesztendő össze a szocialista írókkal, akik ugyan negyedikrendpártiak, de oly' módon, hogy ellenzői a mai viszonyoknak, amik kitenyészik a szegénységet. A szegénypárti író ezzel szemben nem harcos szellem, nincs benne ellenkezés, támadó, romboló és építőszándék, hanem egyedül részvét van benne, együttérzés a szenvedőkkel, aféle krisztianista emberszeretet, ujkori humanizmus. Nem lényeges most, hogy amidőn Hunyady a maga megállapítását valakire alkalmazta, pontos diagnózist adott-e. Mint ahogy ez alkalommal az sem túlzottan fontos, hogy vitassuk: nem minden író szegénypárti, de akadnak olyanok is. Bizonyos, hogy Hunyady, ha megfogalmazását hasonló értelemben tette is, mint ahogy korpoltálják, valószínű, hogy csak azért tette így, mert szűkebb körre vonta az íróiség lényegét és kizárta innen a tollnokoknak azt a fajtáját, akikben annyi szív sincs, hogy együtt érezzenek a szenvedőkkel. És ha ezt tette Hunyady, úgy arra a legelső követelményre volt tekintettel, amely az író művésszé teszi, hogy emberi érzéseinek kifejezést tud adni.

Hunyady Sándor legújabb novelláskötetét* olvassuk: *Az ötpengős leány-t*. Ne csodálkozzék senki, a szegénypárti író itt áll előttünk a szerző Hunyady személyében. A recept, amely tőle származik, rá is al-

* Hunyady Sándor: *Az ötpengős leány*. (Athenaeum, Budapest, 1935.)

kalmazható, Hunyady Sándor is ilyen. Zengő lélek és művész. A hang, amit megüt benne a részvét, vagy a szájalom tisztán szólal meg. Nincs benne feszélyezettség, nincs benne elleplező szándék, művész, azt írja, amit érez és amit gondol. Itt van ez az ötpengős leány, egy szegény kis munkáslány, akit a végső kétségbeesés oda kerget az íróhoz, munkáért. És mert munka nincs, az anyagi leromlás végső kapaszkodóján egy kitartó barátért esdekel. Hisz' oly' szerény. Öt pengőből megél egy hétig. Az író elfogja a szájalom, összekaparja az aprópénzét és egy üveg kölnivizzel átadja a lánynak. Lelkifurdalás ösztökéli erre, hisz' ha meggondolja, a lánynak egy félévi kosztipénzét rómizte el az éjszaka. De mikor a lány elment, letelefonált a portásnak, hogy máskor nézzék meg jobban, kit engednek be hozzá. És nem is látja többet a kislányt. Hónapok múltán egy kis csomag érkezik, benne a pénz, amit a lánynak adott, kis csomag szalmiák a hála és figyelem jele a bronchitiszes író iránt. És sehol a feladó neve. Az ötpengős leány állásba jutott és nem volt szüksége kitartó barátára. Az író módfelett rösteli magát, mert elküldette ezt a lányt, nehogy bejusson hozzá máskor is. Az író nem tagadja, nehéz lett a szíve, ahogy arra gondolt, hogy a szegény kislány műbársonykabátjában kifelé forgott a porta üvegajtáján.

És most álljunk meg egy pillanatra. Hol itt a szegénypártiság? — kérdezheti bárki is. Nos hát ott van, abban a művészi módban, ahogy Hunyady elénk hozza a kis munkáslányt, ahogy naiv romlatlanságát megmutatja akkor, amikor kitartó barátért eseng. Amikor a szegénység szomorú útjain is megtalálja az emberi tisztességet. És amikor a lány tiszta egyszerűségével szembeállítja a maga igényes finnyasságát, amely az uri szájalomból is csak könnyörtelenségbe fordulhat és amin már nem segít az utólagos megbánás.

Nagyon érdekes, hogy ez az élményszerűen előadott történet, amely a kötet első elbeszélése, lelki motivumaiban mennyi rokonvonást mutat a kötet utolsó elbeszéléseivel, amelynek címe: *Bakaruhában*. Ez is az író személyes élménye. Még erdélyi ujságíró a háború alatt, amikor bevonul katonának. Baka lesz, önkéntesi stráf nélkül. És egy alkalommal megismerkedik egy székely cselédleánnyal. Szerelem és viszony kezdődik. Az ujságíró bakaruhában jár kedvesével abba a lakásba, ahol nemrég a házikisasszonynak kurizált. A szerep, amely a cselédleány mellett kijut neki, új szociális felismeréshez vezet, érzi azt a megalázottságot, amit pl. az jelent, hogy a sétatéren rendőrkordon szoritja vissza a cselédkorzót az urak részére fenntartott sétatérrel. A házikisasszony baszkodásában észreveszi az osztálygögot és ahogy a folyosóról nézi a kisasszony unott arcát, a vére felforr, mert hogy úgy beszélt, felülről lefelé, mintha rabszolgája lenne a cseléd.

Mennyi szegénypártiság, úgy-e? De hát a kisasszony sem tudja megtagadni uri voltát, az író sem. És ahogy szinte ördögi sugallatra kitutasítottja a szállodából az ötpengős lányt, úgy öltözik fel egy nap uri ruhájába és megy el egy este vacsorára a házikisasszonyhoz, hogy a szívverése is eláll a szép cselédleánnyal, amikor bakakedvesét, mint urat látja meg gazdái asztalánál. Az író későn eszmél cselekedete súlyára, a lány hamarabb: — otthagyja munkahelyét és elrohan.

Morált keressünk? Tanulságot talán? Hogy milyen áthidalhatatlan a távolság ur és paraszt között? Hisz' ez sem igaz, ha az ur lebontja az osztály válaszfalait. Csakhogy ez legfeljebb addig sikerül, amíg bakaruhában jár. Mint látjuk, még akkor sem, mert mint kiderül, nem a ruha teszi az embert, hanem az osztály. Hunyady azonban nem mond szentenciákat. Elmondja ezt a történetet és fájó rezignációval pontot tesz utána. Mint az ötpengős lány után. A szegénypárti író egy néma kön-

nyet ejt. A szive fáj, de mit tehet ő róla, hogy az élet gonoszkodások közt ér véget és a szív végletek között hanyódik. A végén igazán szeretne jobb lenni, de hát ehhez mindig késő van. És csak a részvéte marad a szegényeké.

Mondjanak, amit akarnak, akik társadalmilag ítélkeznek, igazuk van. Mégis az élet ilyen és az író, ki ezt el tudja mondani és szívének egész melegét tudja önteni és bűnbánóan eljut csaknem az önvallomásig, nemcsak művész, de ember is. És ez a legtöbb, amit elmondhatunk az emberiség elállatiasodásának korszakában.

És ez az *ember*, aki egy tizives kötetten át szól hozzánk, mestere a tollnak. Egy anekdotányi történetet is levegő jár át a szavai nyomán, élet támad körülötte, iz, illat és derű.

A kis cseléd sorsa gyakran foglalkoztatja. Bródy Sándor óta a polgári írók lelkiismerete ott ébred az elsősorban a konyhaküszöbön. És aki ezt bevallja, igazat vall be. A polgári élet keretei között a szociális elnyomottság a környezet közvetlenségében legszembetűnőbben itt jelentkezik. És Hunyady a polgári irodalom legtisztességesebb hagyományaihoz nyúl, amikor foglalkoztatja a cselédsors. *Havasi levegő* című elbeszélése elmondja annak a cselédlánynak a történetét, aki tüdővészben pusztul el egy tudószanatóriumban, ahol éppen azt a baroneszt gyógyítják ki, aki mellett ő szolgálatot teljesít. A szembeállítás megdöbbentő, a szeretet, a részvét itt is a kiscselédé az író részéről. És ha itt nem is az író az, aki a lelkiismeret szavainak hangot ad, talál erre egy főorvost, de ennél is későn szólal meg az emberi szolidaritás hangja, amikor már segíteni nem lehet.

Csodálatos Hunyadynál ez az írói felismerés a lelkiismeret késői megnyilatkozásáról. Mintha kimondhatatlanul példázná ezzel, hogy emberek vagyunk mindannyian, nem is rosszak, tele vagyunk jószándékkal egymás iránt, szeretni is tudjuk egymást, de valami közöttünk áll, ami mindig megakadályozza, hogy olyanok legyünk, amilyenek eredeti adottságaink folytán lenni szeretnénk.

Elolvassuk Hunyady történeteit és érezzük, hogy a baj mindig onnan ered, hogy az egyik gazdag, a másik szegény, az egyik ur, a másik paraszt. És az osztályok egymásmellettségében is az emberek egymástól mégis oly messze vannak, hogy a szeretet is későn ér hozzájuk, s legtöbbször soha.

Ujvári László

BALINT GYÖRGY BEMUTATKOZÓ DOLGOZATÁNAK (Az idő rabságában) megjelenése nem volt meglepetésszerű, személyi vonatkozásain túl is időszzerű volt, tárgyánál és írójának e világgal szembenálló atitűdjénél fogva is. E nyulánk fiatalember közel egy évtizedes munkássága észrevehető hatással volt az irodalomra, legalább is arra az irodalomra, amely a haladó intellektus züllésre hajlamos képességeit igyekszik fékentartani. Eféle vállalkozás mindig rokonszenves volt, ha nem is a társadalom kiszolgálói, de annál inkább, egy új gazdasági és szellemi rend előkészítői előtt. Józan belátása, irónikus szemlélete és komoly állásfoglalása az emberiség általános kérdéseiben mindig túl lépték azt a határt, ami napjainkban megalázó keretek között tartja a kritikai szellemet. „Kötetemben,“ — írja dolgozatának elején, — „nincsenek bizalmas vallomások magánügyekről, bár elismerem, így érdekesebb vagy legalább is izgalmasabb lenne. Valahol a „magánügy“ és a „közügy“ határán mozog, ott, ahol a közügy magánüggé válik és megfordítva. Nem hiszek abban, hogy élesen elhatárolható a magánember és a sokaság sorsa. Abban sem hiszek, hogy a „szellemi ember“ elvonulhat az élettől. Ha menekülni akar az idő rabságából, napjaink